

IZVORNA DOBROTA

Radim za izdavačku kuću *Little, Brown and Company* i imao sam veliku sreću da sa Dejvidom Volasom radim na knjigama *Beskonačna lakrdija*, *Tobože zabavna stvar koju nikad neću ponoviti*, *Kratki razgovori s ogavnim muškarcima*,¹ *Zaborav i Uzmimo jastoga*.² I odmah na početku želim da kažem da je rad sa Dejvidom doneo nezamislivo uzbuđenje o kojem nisam ni sanjao kad sam počeo da se bavim izdavaštvom. Verujem da je roman *Beskonačna lakrdija* jedno od velikih američkih proznih književnih dela, delo nesagledive ambicije i originalnosti u kojem se prikazuje prezasićenost savremenog života užicima i ugađanjima, što se pogubno odražava na uspostavljanje odnosa sa drugim ljudima. Otkad sam se susreo s tim romanom, teško mi je da život u našem vremenu posmatram ikako drugačije.

Cilj mi je da danas ovde pokušam nekako preneti koliko sam voleo Dejvida, i zašto, i koliko se smatram srećnim što sam ga poznavao. Prvo: zbog stvari koje je napisao. Upoznao sam Dejvida jer sam bio njegov obožavalac. Čak i da ga nisam poznavao tugovao bih zbog gubitka pisca koji je upio silovitu bujicu ovog sveta u svim njenim glasovima, oblicima, varijantama, a zatim je izlio na nas u ovim gorostasnim, urnebesno smešnim, ogoljeno tužnim, filozofski ispitivačkim romanima, pričama i esejima. Iscrtao je unutrašnjost lobanje, zamršene puteve razgovora koji neprestano vodimo sa samim sobom, na način koji to nijedan pisac pre njega nije učinio. A istovremeno dok je hvatao najtanjanije trunčice samosvesti, video je i umeo da skicira sliku sveta iz najšire perspektive. Njegove knjige su ogromna prostranstva čije će se istraživanje nastaviti u čitalačkom umu dokle god bude čitalaca.

Ali ja *jesam* poznavao Dejvida na poseban i možda čudan način, i moja ljubav prema njemu temelji se na više od petnaest godina tokom kojih sam blisko sarađivao s njim dok je radio na knjigama i pomagao mu da one potom dođu do čitalaca. Imali smo vezu na daljinu. Na starom roto-adresaru, na njegovoj kartici morao sam da precrtam adrese u Tussonu, Urbani, Samervilu, Arlingtonu, Brajtonu, Sirakuzi i Blumingtonu, pre no što sam adresu u Klermontu uneo u imenik u računaru. Dejvid je retko dolazio u Njujork. Jednom mi je apropo neke halabuke koja se digla u Njujorku oko toga ko jeste a ko nije nominovan za nekakvu nagradu napisao sledeće: „Eto, zato mi je drago što živim u kukuruzištu.“

Komunicirali smo uglavnom putem pisama. I putem jednog oblika komunikacije koji smatram Dejvidovom specijalnošću, a to je ostavljanje poruke na telefonskoj sekretarici satima pošto su svi iz kancelarije otišli kući. Tek pokaži imejl – nevoljno je koristio imejl, i iznad svih oblika pisane komunikacije najviše je voleo da piše pisma sa uskim marginama, jednostrukim proredom, slovima veličine deset u fontu Times Roman. Nikad nisam video

¹ Dejvid Foster Volas, *Kratki razgovori s ogavnim muškarcima*, prev. Igor Cvijanović (Agora, Zrenjanin, 2013). (Prim. prev.)

² Dejvid Foster Volas, *Uzmimo jastoga i drugi eseji*, prev. Igor Cvijanović (Kulturni centar Novog Sada, Novi Sad, 2017). (Prim. prev.)

kakav je ujutro pre prve kafe, nikad nisam seo da odgledam video ili fudbalsku utakmicu ili teniski meč sa njim. Ali tokom naših sporadičnih poseta i u stotinama pisama, telefonskih poziva i kasnovečernih poruka, video sam kakav je kad piše, prerađuje, i uobličava roman, priču ili esej da bi bili baš kao što želi.

Njegova pisma su bila neponovljiva. I svako sam željno otvarao znajući kakvo me uživanje čeka unutra. Pisma su uglavnom bila vezana za uređivanje njegovih knjiga. Ona su svedočanstvo natčovečanskih napora i brige koje je Dejvid ulagao u pisanje, ali istovremeno i sreće i ponosa koje je osećao u vezi sa svojim stvaralaštvom. Evo nekoliko primera iz bezbrojnih stranica međusobne prepiske o *Beskonačnoj lakrdiji* na kojima Dejvid odgovara na niz predloga za skraćivanje teksta. Imajte pri tom na umu da je on od mene *tražio* da sastavim te predloge:

str. 52. To mi je najomiljenija swiftovska rečenica u celom rukopisu, ali izbaciću je, gade jedan.

str. 82. Ovo sam bio izbacio, ali sad sam se vratio nakon jednog sata i ponovo ubacio.

str. 133. Jadna stara FN₃₃ o ispitu iz gramatike je izbačena. Izbrisaću je i sa rezervnog diska tako da je kad se vratim za jedan sat ne mogu ponovo ubaciti (što, kako otkrivam, predstavlja stalnu pretnju).³

str. 327–330. Majkl, smiluj se. U iščekivanju skoro horacijski ubedljivog razloga s tvoje strane, režim tako da mi se vide očnjaci i spreman sam da se borim za ovo.

str. 739–748. Ponovo sam napisao ovaj deo – valja već po jedanaesti put – da ga učinim jasnijim, ali zarežaću tako da mi se vide umnjaci ako pokušaš da ga izbaciš.

str. 785ff – mogu potrošiti 5000 reči da ti navedem teorijsko-strukturne razloge za ovo, ali hajde da poštedimo jedan drugoga, šta kažeš?

Dejvidova romansa sa engleskim jezikom je jedna od najvećih ljubavnih priča našeg doba, kako priča o školskom učenju svih nijansi značenja tako i priča o neobuzdanoj strasti, uzletima mašte i nabujalim emocijama. Osećao je nenadmašno zadovoljstvo kad od časopisa dobije zadatak da napiše prikaz nekog novog rečnika. Najviše se sobom ponosio, napisao mi je, kad „sam saznao da ću biti u jezičkoj komisiji rečnika *American Heritage* [...] Moja majka je, kad sam joj javio vest preko telefona, tako glasno uskliknula od sreće da sam skoro ogleueo“. Dejvid je voleo da nailazi na nove reči. U jednom pismu pisao je o „poslednjim blatnjicama adolescentske samosvesti koje odnosi horološki talas“. I u zagradi dodao: „Upravo sam naučio reč ‘horologija’ i rešio sam da je upotrebim bar jedanput. Ni reči o tome da je upravo izmislio reč „blatnjice“. Mislim da je hteo da upotrebi svaku postojeću reč u jeziku. U jednom razgovoru na temu korišćenja reči koje čitaoce teraju da se hvataju rečnika, pomenuo sam omiljenu knjigu jednog drugog autora koja počinje vrlo opskurnom rečju „pikrinski“. (U značenju žučkast.) Dejvid je smesta uzvratilo: „Već sam je *upotrebio!*“

Radio sam sa Dejvidom na razvijanju profesionalne veze između njega i čitalaca, što je granična oblast kojoj je prilazio sa velikim zazorom. Malo je reći da se Dejvid osećao nelagodno pred očima javnosti. Rekao je ne hvala, ljubazno ali odrečno, kad su ga pozvali da gostuje u emisiji *The Today Show* povodom objavljivanja *Beskonačne lakrdije*. Pristao je da

³ FN je skraćenica za fusnotu. Dejvid Foster Volas u svojim delima obilato koristi fusnote. (*Prim. prev.*)

ga slikaju tek kad su ga sa svih strana saleteli ne samo izdavač i promoterka već i njegov obožavani literarni agent, Boni Nadel. Kad bi Dejvid došao u naše prostorije, ljudi su se gurali da ga upoznaju. O tim prilikama Dejvid je napisao: „Zbog ljudi koji me smatraju 'zlatnim dečkom' osećam se usamljeno i neshvaćeno.“ Bio je suviše lepo vaspitan da bi odbio da se sretne s tim ljudima, ali bi već za nekoliko trenutaka skrenuo razgovor na pomoćnike s kojima je svakodnevno sarađivao, ili na blizance koje je upravo rodila njegova promoterka, ili na bilo koju drugu temu osim sebe.

„Ne želim da budem osoba koja se skriva niti pisac koji se skriva: to je tako usamljeno“, napisao je drugom prilikom. Štitio se od šire javnosti, ali veoma se trudio da ne bude skriven od ljudi s kojima je imao priliku da se sretne. Želeo je da upoznaju njega lično, a ne neku karikaturu ili predstavu o njemu. Jedan od načina na koji se trudio da ga drugi upoznaju bio je trud da on upozna druge. Njegova brižnost bila je legendarna. U jednoj poruci me je zamolio da podsetim jednu novu majku u kancelariji da je vreme da sa obranog mleka pređe na dvopostotno ili punomasno mleko. Napisao je zahvalnicu ne samo lektoru koji je radio na knjizi *Uzmimo jastoga* nego i supervizoru koji je taj zadatak dodelio tako talentovanom lektoru, a ponudio je da iz sopstvenog džepa dodatno nagradi dizajnera koji se izborio sa naročito zahtevnim izgledom stranice. Moja ćerka se još uvek seća kako nas je pre dvanaest godina posetio fini čika koji se sa njom i njenim mlađim bratom igrao šuge, a zatim izmislio „crvastu šugu“ kad im je obična dosadila.

Svi s kojima sam pričao u nedeljama posle njegove smrti pamte koliko je *dobar* Dejvid bio. I istina je: bio je drag, bio je dobar, bio je brižan. Mnogo sam vremena proveo pitajući se zašto je baš to svima najupečatljivije. Mislim da je razlog taj što je Dejvid zaista bio *dobar*, i što je dovoljno poznao bol da bi odlično znao koliko je dobrota važna. I zato što je znao da ljudi koji su pročitali njegove knjige očekuju da on bude strašan. Znao je da predstava koju ljudi imaju o njemu može da ih odbije od njega i da se ljudi plaše da razgovaraju s njim, zato mislim da se svojski trudio da im – putem dobrote – pokaže kakav je zaista, da nije strašni vunderkind s maramom na glavi. Nije mi namera da kažem da je dobrota bila neka vrsta taktike: Dejvidovo ophođenje i brižnost prema drugim ljudima bili su urođeni i iskreni. Ali možda su nasmejana lica koja je crtao na marginama pisama kao neki blesavi školarac, sportski način odevanja (kad mu je dobar dan), vedrina i spremnost na šalu koje nemam prostora da opišem ovde, doprinosili tome da ga se ljudi ne plaše. Želeo je da dopusti ljudima da uđu u njegov svet. Kritičarka Lora Miler je zapazila da je Dejvid bio dovoljno inteligentan da zna da je svako koga upozna *nekako* pametniji od njega, da o nečemu zna više, i da od svakog može nešto naučiti. Pada mi na pamet njegov esej „Pogled iz kuće gospođe Tompson“ o danima posle 11. septembra, kad vidi da svi imaju američku zastavu, veliku na tremu kuće ili malu na kolima. A on nema zastavu niti zna gde može da je nabavi kad se čini da se svako živi rodio s tim znanjem. Uvek se nešto može naučiti.

Najveće dobro delo koje je Dejvid učinio za mene jeste što mi je poverio zadatak da mu pomazem da knjige donese na svet. Neću se pretvarati da mogu da pojmem dubinu i veličinu svega čega bi se prihvatio, ali bila mu je potrebna „osoba od autoriteta“ koju bi ponekad poslušao, a ja sam imao tu sreću da me je smatrao pogodnim za tu ulogu. O jednoj sceni koju sam mu predložio da izbacim napisao je: „Pa, ta scena uvodi tri lika, pet tema i dva mesta radnje.“ Uvek ću se rado sećati strpljenja koje je imao sa mnom.

Dejvid je napisao: „Želim da budem autor stvari koje će prestrukturisati svetove i naterati žive ljude da osećaju stvari.“ Izvesno je to postigao. U svetu je ostala ogromna praznina jer nema više njegovog gorostasnog uma i njegovog velikog srca da pojmi i umesto nas ispita budućnost koja leži pred nama. I jer nema više njegove dobrote.

Ali svima nama su ostale sve reči koje je napisao. Nadam se da će svako ko se danas nalazi u ovoj sali učiniti sve u svojoj moći da se te reči čitaju, šire, poštuju, cene i slave.

*(S engleskog prevela **Nataša Kampmark**)*